

Із Книги пам'яті України

РАДИВИЛІВСЬКИЙ РАЙОН

Велике горе принесли німецько-фашистські загартники Червоноармійському (нині Радивилівському) району. З 27 червня 1941-го по 20 березня 1944 року вони грабували населення, вивозили до Німеччини на каторжні роботи юнаків і дівчат, знищували непокірних. Так, на хуторі Пороховня біля Немирівки ними було розстріляно 3588 мирних жителів. На цьому місці у травні 1990 року споруджено пам'ятний знак. Виступаючи на мітингу з нагоди його відкриття, житель райцентру І. П. Підпалюк розповів: «У Червоноармійську фашисти зробили два гетто, куди зігнали євреїв з міста і навколишніх сіл, багато людей і інших національностей. Обіцянками подарувати життя фашисти виманювали в них цінні речі. Я тоді працював стрілочником на залізниці і бачив, як нещасних бранців гітлерівці і українські поліцаї із зброєю, а єврейські наглядачі з палицями вели на розстріл у ліс, що біля хутора Пороховня».

І подібне діялося не тільки в місті. Багато мирних жителів сіл замордували місцеві поліцаї, які були на службі у німців. 1824 жителі району було вивезено до Німеччини. Але і в жадливих умовах терору знаходилися сміливці, які не корилися ворогам. Так, у перші дні війни 1941 року у районну лікарню було доставлено кілька тяжкопоранених радянських воїнів. Медична сестра лікарні Н. О. Чукіна-Камінська, ризикуючи життям, врятувала сім поранених, а кільком видужуючим допомогла перейти лінію фронту. По-різному склалися їх долі — одні загинули на фронті, інші продовжували воювати до кінця війни. Після війни колишні фронтовики писали свої рятівниці листи, приїжджали до неї в гості.

Героїчний вчинок медичної сестри Н. О. Чукіно-Камінської був високо оцінений — її нагороджено орденом Вітчизняної війни 2 ступеня.

Через села району пролягав шлях партизанів Ковпака і Шкрябача. На початку лютого 1944 року тут з боями проходило партизанське з'єднання П. П. Вершигори. Біля Теслугова, Козина, інших сіл вони вели бої з фашистами і їх прислужниками, закладали міни на залізницю, чим перешкоджали ворогу підтя-

гувати сили до фронту, який наближався зі сходу.

Жителі району з нетерпінням чекали, коли закінчиться фашистська неволя. І ось війська 13-ї армії генерал-лейтенанта М. П. Пухова вступили на територію району. В середині березня 1944 року бої розгорілися за визволення райцентру. 20-та мотострілецька Червонопрапорна ордена Суворова бригада під командуванням П. С. Ільїна та 2-га гвардійська кавалерійська дивізія під командуванням генерала Х. Д. Мамсурова 19 березня зав'язали бої за місто і наступного дня визволили його.

Воїни проявили зразки мужності. Зокрема, відзначилися боїці батареї капітана П. Г. Стрижака з 333-го гвардійського кавалерійського полку 121-ї гвардійської дивізії. Відбиваючи атаки, вони знищили 18 фашистських танків, ворог був зупинений. Але в тому бою загинув відважний командир П. Г. Стрижак. Він посмертно удостоєний високого звання Героя Радянського Союзу, його ім'ям названо вулицю, кінотеатр і середню школу №2.

Яскраву сторінку в літопис визволення району вписали воїни 8-ї гвардійської дивізії. Прорвавши оборону ворога, вони вийшли на рубіж річки Слонівки біля с. Підзамчого. З боку Бродів посунуло 20 ворожих танків і самохідних установок на ділянку, на яку шойно вийшли танкісти гвардії лейтенанта М. О. Четвертного. Понад три години тривав бій, у якому було підбито півтора десятка ворожих броньованих потвор. У тому бою лейтенант М. О. Четвертний загинув. За хоробрість, уміле керування підрозділом йому було присвоєно високе звання Героя Радянського Союзу.

У боях з фашистами на території району загинуло понад 1900 радянських воїнів різних національностей. Вони поховані у братській могилі на східній околиці міста. Тут же могили Героїв Радянського Союзу артилериста, капітана П. Г.

Стрижака, кавалериста, старшого лейтенанта О. І. Волковенка, льотчиків — лейтенанта А. В. Демьохіна і старшого лейтенанта М. Д. Маркелова.

Виросли над могилами високі тополі, закладено довкола молодий парк, піднялися вгору гранітна стела і обеліск. В райцентрі і селах споруджено 33 пам'ятники і пам'ятні знаки. Вони нагадують нам про трагічні сторінки Другої світової війни, про загиблих, які принесли визволення від фашистської окупації, про тих, що стали жертвами терору. Приїжджають сюди з усіх-усюд рідні тих, хто навечно зостався спочивати на політій своєю кров'ю землі.

Приходять сюди вдячні жителі району. Особливо багато їх буває тут щороку 19 березня і 9 травня. Кладучи до могили квіти, вони згадують своїх рідних, які теж загинули в боях з чужинцями у минулій війні. Важ-

ко усвідомлювати, що з фронту в район не повернулося понад 1700 земляків. З місць їх поховань надходять листи, запрошення відвідати могили рідних. Згадує Ф. П. Гладун, син загиблого жителя села Перенятини:

«Батько воював у Прибалтиці. Одного дня того далекого 1945 року надійшов від нього лист з госпіталю про те, що скоро прийде додому. Зрадили ми, та скоро новий лист, уже з окопів, а ще через деякий час — офіційне повідомлення: пропав безвісти. Як підріс, почав писати в різні інстанції з надією дізнатися про долю батька».

Через кілька десятиліть дізнався: рядовий Пилип Миколайович Гладун, сапер 22-го гвардійського полку, загинув 4 березня 1945 року біля Мизи-Івайти, що недалеко від міста Приєкуле в Латвії. Я поїхав на могилу батька, там і дізнався, що за визволення Приєкуле від фашистських загартників загинули десятки тисяч солдатів і офіцерів і більшість з них родом з України, як і мій батько».

Тисячі, мільйони загиблих у бою з ворогом. Велика ціна заплачена за свободу. Вічна пам'ять вам, дорогі наші земляки.

НА ФОТО: до пам'ятного знака на честь 13-ї армії (на території міжгосподарського табору відпочинку школярів біля м. Радивилова).

Прапор перемоги. - 1998. - 8 травня.